

Interreg Sverige-Norge programmet 2014-2020

Miljö- och klimatprojekts bidrag till programmets mål

November 2018

Miljöprojekt i Interreg Sverige-Norge programmet 2014-2020

Slutrapport
2018-11-14

Kontaktperson
Stefanie Lange Scherbenske

E-post
stefanie.scherbenske@oxfordresearch.se

Telefonnummer
+46 768-07 29 52

Om Oxford Research Knowledge for a better society

Oxford Research är specialister på analyser, utvärderingar och strategier med fokus på välfärds-, närings- och regional utveckling.

Oxford Research genomför skräddarsydda analyser, resultat-, process-, och effektutvärderingar för departement, myndigheter, stiftelser samt privata och civila organisationer. Vi ger också råd om strategiutveckling, faciliterar utvecklingsprocesser och förmedlar våra resultat genom föreläsningar och seminarier. Vi kombinerar akademisk forskning, strategisk förståelse och god kommunikation – på det sättet skapar vi ett användarorienterat resultat som kan göra skillnad.

Oxford Research grundades 1995 och har verksamhet i Danmark, Norge, Sverige och Finland. Oxford Research är en del av Oxford Group.

Oxford Research AB
Norrländsgatan 11
103 93, Stockholm
Sverige
(+46) 08 24 07 00
office@oxfordresearch.se
www.oxfordresearch.se

Innehåll

Sammanfattning	1
1. Bakgrund	2
1.1 Hållbarhet som horisontellt kriterie och gränsöverskridande mervärdet	3
2. Uppdrags- och metodbeskrivning	4
2.1 Programanalys	4
2.2 Projektanalys	5
2.3 Mervärdesanalys	6
3. Miljö- och klimatprojektens bidrag	6
3.1 Miljö och klimat för att nå programmets målsättningar	6
3.2 Miljö och klimat för att nå projektens mål	9
3.3 Mervärdet av att arbeta gränsöverskridande	10
4. Slutsatser och rekommendationer	11
Bilagor	14

Sammanfattning

Miljö och klimat utgör inga explicita delar i Interreg Sverige-Norge programmets 2014-2020 övergripande målsättningar om att skapa en ekonomiskt stark region med en attraktiv livsmiljö genom ett gränsöverskridande samarbete. Programmet har inte eller ett insatsområde eller ett specifikt mål som fokuserar enbart på miljö och klimat.

Däremot innehåller två insatsområden implicit med miljö- och klimataspekter, nämligen insatsområde (3) Hållbara transporter och (4) Natur- och kulturarv. Den här utvärderingen visar vidare att miljö- och klimataspekter återfinns under alla insatsområden, dvs. projekten och deras målsättningar genom- syras av miljö- och klimataspekter såsom hållbarhet, miljödriven näringslivsutveckling, naturvärden och -resurser som ska bevaras och samtidigt användas på ett hållbart sätt, användandet av fossila energikällor och utsläpp som ska minskas och därmed klimatpåverkan reduceras.

Sammanfattningsvis kan utvärderingen konstatera att miljö- och klimataspekter återfinns **i stor utsträckning** i projekten och att de bidrar till att nå programmets målsättningar. Hur miljö och klimat hittar sin väg in i projekten och hur de används för att nå programmets målsättningar skiljer sig dock åt:

- Projekten använder miljö och klimat som **strategisk handlingsgrund** och refererar till olika styrdokument på nationell, regional och lokal nivå som prioriterar och definierar miljö- och klimatmål.
- Miljö och klimat anses som en del av **hållbar utveckling** - som är en av de tre horisontella kriterierna - och som måste beaktas för att projekten ska beviljas finansiering. På så sätt vävs miljö- och klimataspekter in i projektens implementering och/eller aktiviteter.
- Majoriteten av projekten använder miljö- och klimat som ett **verktyg** för att främja hållbar tillväxt.
- Ett fåtal projekt har miljö- och klimatrelaterade **målsättningar**.

Det finns stor potential för programmet att satsa på miljödriven näringslivsutveckling för att främja hållbar tillväxt i regionen. Projekt under alla insatsområden skulle kunna använda projektlogiken för att beskriva kopplingarna mellan miljö/klimat och hållbar tillväxt mer explicit och på ett analytiskt sätt, utöver att hänvisa till de horisontella kriterierna.

Utvärderingen visar dessutom på ett **stort mervärde av det gränsöverskridande samarbetet** i regionen framförallt för utbyte av erfarenheter och kompetens men också för att Sverige och Norge delar på samma natur- och kulturlandskap och följaktligen på resurser och värden.

1. Bakgrund

Interreg Sverige-Norge programmet 2014-2020 är ett av 60 gränsöverskridande samarbetsprogram i Europeiska Unionen som erhåller finansiering från europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF). För programperioden 2014–2020 har Sverige-Norge programmet tilldelats ca 47 miljoner euro i EU-medel. Tillsammans med annan svensk och norsk medfinansiering omsluter programmet ca 146 miljoner euro. Medlen kan sökas inom fem insatsområden som specificeras genom 1–2 mål som projekten ska fokusera på (se Tabell 1).

Sverige-Norge programmet omfattar fem län på svensk sida och fyra fylken på norsk sida inom tre geografiska delområden (Nordens Gröna Bälte¹, Inre Skandinavien², Gränslöst Samarbeta³). Förvaltande myndighet för hela programmet är Länsstyrelsen Jämtlands län. Utöver förvaltande myndighet finns det delområdessekreteriat som kontaktas vid planerad projektverksamhet i respektive geografiskt område. Programmet har även en övervakningskommitté som är sammansatt av representanter från svenska regioner och län, norska fylken samt myndigheter och organisationer från båda länder och vars syfte är att stödja genomförandet av programmet. Styrkommittéer i varje geografiskt delområde prioriterar och beslutar om projektansökningar. Vid tidpunkten av utvärderingen finansierade Sverige-Norge programmet runt 90 projekt varav 21 förstudier och sex projekt har hunnit avslutas⁴. Många projekt har ett fokus på miljö, klimat och hållbar regional utveckling.

Tabell 1: Insatsområden, specifika mål och programstatus.

Insatsområde	Specifika mål	Programstatus per juni 2018
(1) Innovativa miljöer	(1.1) Öka organisationernas och företagens FoU och innovationsförmåga	30 % av totalbudgeten, 35 projekt , 90 % av insatsområdets budget tecknat
(2) Små och medelstora företag	(2.1) Ökad konkurrenskraft hos företag	35 % av totalbudgeten , 35 projekt, 65 % av insatsområdets budget tecknat
	(2.2) Öka etableringsfrekvensen i programområdet	
(3) Natur- och kulturarv	(3.1) Ökad tillgänglighet till gränsregionens natur- och kulturarv med bibehållen bevarandestatus	10 % av totalbudgeten, 16 projekt, 82 % av insatsområdets budget tecknat
(4) Hållbara transporter	(4.1) Ökat resande med gränsöverskridande kollektivtrafik	

¹ Jämtlands och Västernorrlands län i Sverige samt Trøndelag fylke i Norge.

² Värmlands och Dalarnas län i Sverige samt Hedmark, Østfold och Akershus fylke i Norge.

³ Västra Götalands län i Sverige samt Østfold och Akershus fylke i Norge.

⁴ Per juni 2018.

	(4.2) Öka den gränsöverskridande rörligheten med inriktning mot koldioxidsnåla transportsystem	10 % av totalbudgeten, 3 projekt, 30 % av insatsområdets budget tecknat
(5) Sysselsättning	(5.1) Ökad gränsöverskridande rörlighet på arbetsmarknaden	15 % av totalbudgeten, 9 projekt, 45 % av insatsområdets budget tecknat

1.1 HÅLLBARHET SOM HORISONTELLT KRITERIE OCH GRÄNSÖVERSKRIDANDE MERVÄRDET

Sverige-Norge programmet har följande horisontella kriterier som ska beaktas i genomförandet av varje projekt: hållbar utveckling, lika möjligheter och icke-diskriminering samt jämställdhet. Kriterierna ska ses som verktyg för att förbättra och effektivisera arbetet för hållbar tillväxt.

Programmet är näringslivsinriktat i första hand och genomsyras av miljö- och klimatrelaterade aspekter, dock är inte definierat som specifikt insatsområde eller mål. Däremot har programmet valt flera insatsområden för att främja hållbarhet och indirekt skydda miljö och klimat, t.ex. insatsområde 3: Natur och kulturarv för att skydda miljön och främja hållbar användning av resurser samt Insatsområde 4: Hållbara transporter.

Alla projekt som ansöker om finansiering från Sverige-Norge programmet måste påvisa ett gränsöverskridande mervärde: dvs. varför samarbete över gränsen krävs, hur frågor kan lösas tillsammans genom att använda möjligheter och resurser gemensamt osv. Det finns många anledningar till varför ett samarbete mellan parter från Norge och Sverige ger ett mervärde framförallt när man pratar miljö och klimat som inte följer eller är bundet till administrativa gränser.

2. Uppdrags- och metodbeskrivning

Uppdraget handlade om att utvärdera miljö- och klimatprojektens bidrag till Sverige-Norge programmet. Detta gjordes genom att analysera:

- Hur miljö- och klimat användes i projekten (t.ex. som verktyg eller katalysator) för att nå programmets målsättningar.
- Om det finns ett mervärde i att arbetet sker gränsöverskridande i detta sammanhang?
- I vilken utsträckning arbetet med miljö och klimat användes i projekten för att främja hållbar regional utveckling och tillväxt.

Uppdraget genomfördes mellan maj och oktober 2018 och bestod i tre steg: (1) programanalys, (2) projektanalys och (3) mervärdesanalys. Dessa beskrivs mer ingående i efterföljande avsnitt.

2.1 PROGRAMANALYS

I den inledande fasen av programanalysen gjordes en skrivbordsstudie med utgångspunkt i programdokumenten för Sverige-Norge programmet och programmets hemsida för att kunna identifiera de projekt som har en koppling till miljö och/eller klimat. Genom en projektscreening på hemsidan blev 19 projekt identifierade som relevanta för uppdragets syfte och följaktligen också intressanta för vidare analys. Av de 19 projekt som valdes ut tillhör 10 projekt insatsområdet Innovativa miljöer, 4 projekt tillhör Natur- och kulturarv, 3 projekt tillhör Hållbara transporter och 2 projekt tillhör Små och medelstora företag.

Samtliga projektansökningar samt del- och slutrapporter gjordes tillgängliga av förvaltande myndighet i syfte på att få en överblick över projektens arbete med miljö- och klimat. Programanalysen byggde på en systematisk genomgång av samtliga projekt där vi fokuserade på följande övergripande analysfrågor:

- Vilka projekt arbetar aktivt med frågor som rör miljö och klimat och på vilka sätt görs explicita kopplingar inom dessa projekt mellan miljö/klimat och regional utveckling och tillväxt?
- I vilken utsträckning bidrar miljö- och klimatprojekt till hållbar regional tillväxt?
- I vilken utsträckning använder projekten klimat och miljö för att nå programmets målsättningar?

Vid genomläsningen sorterades projekten i en matris bestående av olika dimensioner såsom projektets allmänna koppling till miljö och klimat, beskrivning och/eller analys av kopplingarna och bidrag till programmets målsättningar. Sorteringen av projekten utgjorde ett första steg mot att identifiera relevanta projekt med miljö- och klimatfokus, samt bedöma i vilken grad projekten syftar till hållbar tillväxt och regional utveckling.

Dessutom genomfördes sju utforskande intervjuer med personer från förvaltande myndighet på Länsstyrelsen Jämtlands län, sekretariaten för de geografiska delområdena och övervakningskommittén (se Bilaga 1 för en översikt av intervjuerna). Intervjufrågorna fokuserade på implementering av programmet, aktörer, tematisk inriktning av ansökningar och projekt, hållbarhetsperspektiv, miljö- och klimatprojektets bidrag till att nå programmets målsättningar, hållbar tillväxt i regionen samt exempel på projekt som arbetar miljö/klimat och regional utveckling/tillväxt.

2.2 PROJEKTANALYS

Baserat på resultaten från programanalysen, rekommendationer från intervjurespondenter samt diskussion med uppdragsgivaren valdes åtta av de ursprungliga 19 projekten (se Tabell 2) ut för vidare projektanalys. Projektanalysen bestod av studier av projektdokumentation och intervjuer med projektledarna från både svenska och norska sidan. Nio personer från sju olika projekt intervjuades för projektanalysen. I intervjuerna undersöktes synergieffekterna mellan miljö/klimat och hållbar tillväxt. Exempel på analysfrågor för projektanalysen var:

- Vad är projektets mål och hur beskrivs kopplingen till programmets målsättningar?
- Hur används miljö- och klimat för att nå projektets och programmets målsättningar?
- Hur beskrivs miljö- och klimatprojektets (eller del av ett projekts) bidrag till hållbar regional tillväxt?
- Varför valdes miljö och klimat som verktyg för att nå målsättningarna?

Tabell 2: Utvalda projekt till projektanalysen.

Namn	Insatsområde	Projektperiod	Projektägare
The Bioeconomy Region	Små och medelstora företag	15 maj 2017 – 15 maj 2020	Region Värmland, Akershus fylkeskommune
Smart Green Region Mid Scandinavia (SÖT)	Små och medelstora företag	1 maj 2015 – 30 april 2018	Östersunds kommun, Trondheim kommune
Green Drive Region	Hållbara transporter	1 juli 2015 – 30 juni 2018	Region Värmland, Kunnskapsbyen Lilleström
Fjelltransfer Trysil-Dalafjellene	Hållbara transporter	1 juni 2017 – 1 nov 2018	Hedmark fylkeskommune, Region Dalarna
Energismarte idrettsanlegg	Innovativa miljöer	1 jan 2015 – 31 dec 2018	Jämtland-Härjedalens IF, Nord-Trøndelag Idrettskrets

Bioraff - Mer av trä	Innovativa miljöer	1 jan 2016 – 31 dec 2018	SP Processum AB, PFI, Papir- og fiberinstituttet AS
Biologisk kulturarv som bærekraftig verdiskaper	Natur och kulturarv	14 mars 2016 – 14 mars 2019	Centrum för biologisk mångfald, SLU, Norsk Institutt for Bioøkonomi
Fjällkunskap	Natur och kulturarv	01 jan 2016-31 dec 2018	Naboer AB

2.3 MERVÄRDEANALYS

I mervärdesanalysen sammanfördes resultaten från program- och projekthanalysen i en samlad analys av hur projekt med miljö- och klimatfokus bidrar till Sverige-Norge programmets målsättningar. Vidare identifierades mervärdet av att arbeta med miljö- och klimat för hållbar regional utveckling och tillväxt samt att arbeta gränsöverskridande för att nå programmets målsättningar. Dessutom beskrevs konkreta exempel och rekommendationer som praktiskt beskriver hur miljö- och klimatprojekt kan främja programmets implementering och bidra till programmets målsättningar inom hållbar tillväxt.

3. Miljö- och klimatprojektens bidrag

Kapitlet kartlägger **i vilken utsträckning** projekt finansierade av Sverige-Norge programmet använder miljö och klimat för att bidra till programmets målsättningar inom hållbar tillväxt. Här diskuteras vidare betydelsen av hållbar utveckling som ett av de horisontella kriterierna. Dessutom belyser kapitlet **hur** miljö- och klimat används i projekten för att nå projektens mål samt mervärdet av att arbeta gränsöverskridande mellan Sverige och Norge.

3.1 MILJÖ OCH KLIMAT FÖR ATT NÅ PROGRAMMETS MÅLSÄTTNINGAR

Sverige-Norge programmets övergripande mål är att skapa en ekonomiskt stark region med en attraktiv livsmiljö genom ett gränsöverskridande samarbete. I **samarbetsprogrammet** adresseras klimat, miljö och energifrågor främst genom hållbar utveckling som är ett av tre horisontella kriterier för programmet. Alla projekt ska beakta hållbar utveckling i utformningen och genomförandet. Eftersom programmet främst är näringslivsinriktad och ska främja regional tillväxt så anses hållbarhetsaspekterna utgöra en möjlighet till miljödriven näringslivsutveckling och ett verktyg för hållbar tillväxt inom framför allt energi- och transportsektorn.

”När det gäller innovativa miljöer och även i viss mån andra insatsområden är miljödriven näringslivsutveckling verkligen ett verktyg.” (utf. intervju)”

Detta återspeglas, direkt eller indirekt, i programmets alla insatsområden. Insatsområden 3: Natur- och kulturarv och 4: Hållbara transporter har miljö- och klimatrelaterade målsättningar: 3.1 Ökad tillgänglighet till gränsregionens natur- och kulturarv med bibehållen bevarandestatus, 4.1 Ökat resande med gränsöverskridande kollektivtrafik och 4.2 Öka den gränsöverskridande rörligheten med inriktning mot koldioxidsnåla transportsystem. Även de andra insatsområdena tar hänsyn till miljö- och klimataspekter och diskuterar möjliga konsekvenser för flera mål, till exempel tillväxtens påverkan på naturresurser (2.1 & 2.2) och hållbar arbetspendling (5.1)⁵.

Miljö- och klimataspekter hittar sin väg in i projekten på olika sätt. Flera projekt nämner aktualiteten i miljö- och klimatfrågan som utgångspunkt och hänvisar till politiska styrdokument på internationell (Europa 2020 strategi), nationell (Fossilbränslefritt 2030, Sverige) och Karbonnøytralitet seinast i 2030 (Norge), regional nivå (t.ex. Hållbar trafik i Värmlandsstrategin 2014–2020).

”Fokus för Sveriges nationella politik är också FoI med koppling till näringslivsutveckling och inte minst miljödriven utveckling. Det är där det är störst söktryck och där det finns störst medel allokerade. Både regionerna och fylkena tycker att det är en viktig prioritet med hållbar tillväxt.” (utf. intervju)”

Hållbar utveckling är ett av de tre horisontella kriterier som alla projekt som ansöker om finansiellt stöd från Sverige-Norge programmet måste beakta i sina projektplaner och aktiviteter för att beviljas finansiering. Styrkommittéerna har ett öga på både regional tillväxt och miljö och klimat som en viktig bedömningsgrund. Detta gör att alla projekt som har fått finansiering av programmet har vänt i hållbar utveckling och därmed miljö- och klimataspekter i projektbeskrivningen och/eller i genomförandet av projektaktiviteterna (”mer digitala möten istället för resor”). De horisontella kriterierna har alltså en betydelse för att hållbar utveckling kommer med i ansökningsprocessen. Däremot nämndes i flera intervjuer att beskrivningarna är bra men att det inte görs så mycket i praktiken och att man vill komma längre än ”reducerad bilanvändning” i projektens beaktade av hållbarhetskriteriet. Det är positivt att miljö och klimat beaktas i alla projekt på det här sättet men det finns samtidigt utvecklingspotential i bättre integration och praktisk användning av hållbarhetskriteriet i projektaktiviteterna. Detta gäller framför allt de projekt som inte har ett uttryckligt fokus på klimat och miljö.

”Ca 90 % av projekten arbetar inom hållbar tillväxt. Det handlar mycket om destinationsutveckling och attraktionskraft. Men det är mer att målen är att skapa tillväxt och på vägen skapar man hållbarhet eftersom allt man gör måste vara hållbart.” (utf. intervju)”

I enlighet med de nationella strategierna⁶ som satsar på forskning och innovation med koppling till näringslivsutveckling, som även blev en prioritet för kommuner och fylken, är det många projekt som använder **miljödriven näringslivsutveckling** som verktyg för att nå hållbar tillväxt. I Sverige-Norge programmet är det faktiskt inte bara projekt inom insatsområdena hållbara transporter och natur- och kulturarv som arbetar med den delen av de horisontella kriterierna. I praktiken är det **projekt inom alla insatsområden:**

⁵ Interreg VA Sverige-Norge 2014-2020 Samarbetsprogram 2013.

⁶ ”Nationell strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020” i Sverige och ”Bedre vekst, lavere utslipp – regjeringens strategi for grønn konkurransekraft” i Norge.

12 av 19 projekt innehåller en beskrivning av **kopplingarna mellan miljö- och klimatarbete och hållbar regional tillväxt** (se Tabell 2), sex projekt beskriver detta i viss utsträckning och ett projekt fokuserar enbart på miljö utan att koppla det till tillväxt. Få projekt beskriver på ett **analytiskt** sätt hur miljö och klimat kan bidra till regional utveckling och tillväxt. Projekten har en slagsida mot ekonomisk tillväxt eller mot miljövinster. En integrerad tillväxt-/miljöperspektiv förekommer inte lika ofta. Detta kan tänkas ha att göra med form och syfte med ansökan och rapporteringen.

Miljö- och klimataspekterna vävs till viss del in med hjälp av horisontella kriterier i projekt som egentligen har fokus på att skapa tillväxt. Samtidigt är det större fokus på bevarande och tillgängliggörande inom natur- och miljöprojekten och inte så mycket fokus på ekonomisk tillväxt även om det finns några exempel inom turism. Utifrån de resultat formade vi en arbetshypotes som utgick ifrån två typer av projekt:

- Typ 1: Projekt som har ekonomisk tillväxt, innovation eller transport som mål eller huvudfokus och använder miljö- och klimataspekter som komplement, medel eller verktyg för att nå dit.
- Typ 2: Projekt med explicita miljö- och klimatsmålprioriteringar och som använder innovation och/eller olika näringar för att uppnå målen.

Projektsorteringen gav vid handen att en majoritet av projekten (14 av 19) arbetar med innovation och ekonomisk tillväxt som huvudsaklig prioritering och med miljö- och klimaddimensioner som komplement, dvs. som ett sätt att ge projektet ytterligare dimensioner och positiva verkningar. Ett exempel på detta är projektet *Energismarta idrottsanläggningar*. Projektet syftar till att energikartlägga och driftsoptimera idrottsanläggningar i syfte att minska kostnader för idrottsföreningarna och samtidigt minska klimatpåverkan.

De projekt som fokuserade på aktiviteter som relaterar till miljö- och klimat i första hand och tillväxt i andra hand kan exemplifieras genom projektet *”Två länder – en elv”*. Projektet syftar i stort till att återetablera laxen i Klarälven, öka Klarälvsloxens lekbestånd samt bevara ekosystemtjänsterna längs älvdalen. I och med återuppbyggnaden av laxbeståndet förväntas projektet bidra till förbättrade möjligheter för sportfiske och ökad sportfisketurism - och på så vis även till ökad tillväxt i regionen. I lägesrapporten görs bedömningen att grunden för en ökad sportfisketurism är lagd genom den samlade effekten av alla åtgärder som planeras inom ramen för projektet. Utan att ha formulerat explicita tillväxtmål visar projektet på hur tillväxtaspekter kan användas för att främja ett projekt som i första hand fokuserar på miljö- och klimat.

Tabell 3: Exempel på kopplingarna mellan miljö- och klimatarbete och näringslivsutveckling.

Näringsliv + miljö/klimat (typ 1)	Miljö/klimat + näringsliv (typ 2)
Blå ekonomiskt tillväxt genom att främja havet som tillväxtresurs	Värdet av biologisk mångfald kopplas till produktion av mat och turism
Grön näringslivsutveckling genom innovationsarenor för solenergi, hållbart byggande och hantering av restresurser	Trä som miljövänligt material och motor för näringslivsutveckling och innovation
Kollektivtrafiken bidra till att främja och stärka besöksnäringen	Skyddade vattendrag och därmed regional tillväxt genom ökade antal arbetstillfällen inom sportfisketurism

3.2 MILJÖ OCH KLIMAT FÖR ATT NÅ PROJEKTENS MÅL

I enlighet med programmets målsättningar har majoriteten av projekten explicita utvecklings- och/eller tillväxtmål. Exempel på projektmål är att öka internationell konkurrenskraft, stärka regionens attraktivitet, främja och stärka besöksnäringen, vanligen genom att stödja små och medelstora företag inom transport-, turism-, miljö- och energibranschen och i samarbete med aktörer från den offentliga sektorn och akademien. Miljö- och klimataspekter kopplas till innovation, näringsliv och forskning och används i flera projekt som **verktyg** för att nå hållbar tillväxt och regional utveckling:

Ett exempel på detta är projektet *The Bioeconomy Region* där omställningen från fossilberoende till biologiska (skogliga) råvaror samt ett innovationsarbete ska leda till fler biobaserade produkter och tjänster. Det finns stor innovationspotential inom små och medelstora företag och industri som utvecklare och leverantör samt hos den offentliga sektorn som upphandlare. Kunskap kring bioekonomi och att se på hela värdekedjan anses som nyckel för att nå klimatmålen. Även projektet *Bioraff* knyter samman kunskap om skog och skogsnäring med innovationer för att främja hållbar näringslivsutveckling. Miljö och klimataspekter finns i grunden eftersom hela projektet kretsar kring skog.

Projektet *Green Drive Region* och delprojektet *Green Highway* bl.a. (som ingår i *Smart Green Region Mid Scandinavia*) arbetar med och mot konkreta klimatmål (t.ex. reduktion av utsläpp). Dessa kunde inte uppnås under projektperioden och genom projektaktiviteterna men verkade som en **katalysator** för att till exempel realisera Europas första snabbbladdningsstation för bilar i Östersund (*Green Highway*) och har indirekt bidragit till miljödriven affärsutveckling i olika branscher, som ett resultat av det strategiska stödet till kommunerna (*Green Drive Region*).

Det finns andra projekt som syftar till att bidra till att nå klimatmålen genom energieffektiviseringar. En viktig förutsättning för projektet *Energismarte idrottsanläggningar* var till exempel att idrottsförbundet och även de båda respektive länen ställde sig bakom klimatmålen, dvs. att bli fossilbränslefrött 2030. Man kan säga att klimatmålen blev ett **medel** för projektet i att skapa ett viktigt partnerskap mellan å ena sidan idrottsföreningarna som driver anläggningar, tänker ekonomiskt och vill spara energi men saknar kompetens, och å andra sidan energi- och klimatrådgivarna som arbetar på kommunen.

Få projekt är rena **miljö- och klimatprojekt**. Ökad kunskap kring t.ex. naturskydd, renskötselns utmaningar, klimatets påverkan och myndigheternas roll är målet för projektet *Fjällkunskap*. Projektet *Biologisk kulturarv* har som utgångspunkt att skydda miljö- och naturvärden genom att använda kulturlandskapet på ett hållbart sätt och därmed minska miljö- och klimatpåverkan. Projekten har inga explicita tillväxtmål. Där- emot vävs innovations- och näringslivstänkandet (t.ex. besöksnäring) in för att nå projektens miljömål.

”Klimat och miljö är en förutsättning för att skapa förståelse för produkter, hur dem produceras och oftast högre priser.” (uppf. intervju)

3.3 MERVÄRDET AV ATT ARBETA GRÄNSÖVERSKRIDANDE

Alla projekt ser ett **stort mervärde** i att samarbeta över gränsen. Projektaktiviteterna inom samt finansieringen av Sverige-Norge programmet verkar avgörande för framgångsrik implementering i stor utsträckning. Utvärderingen pekar på att det finns olika anledningar samt olika mål och resultat av ett gränsöverskridande samarbete.

För en del projekt faller det **naturligt** att arbeta över gränsen. Det är framförallt de projekten som jobbar med naturvärden och -resurser som liknar varandra eller är samma i Sverige och Norge och/eller ”inte känner till” någon svensk-norsk gräns (t.ex. fjällen, kulturlandskapet). Ett av projekten (*Fjällkunskap*) leds av den gränsöverskridande organisationen Naboer AB och bygger på ett etablerat samarbete (Föreningen ”Gränspfjällen - Grensefjellen”) mellan svenska och norska aktörer (t.ex. samebyar, turistföreningar, entreprenörer, serviceföretag, boendeanläggningar och offentliga myndigheter). Andra projekt har **samma problem eller frågeställning** för att gå vidare och söker finansiering (t.ex. *Energismarte idrettsanlegg*), har som mål att stärka nätverket (*Biologisk kulturarv*) eller etablerar bättre samarbete över gränsen (*Green Drive Region*) genom projektaktiviteterna.

Gränsöverskridande **kunskaps- och erfarenhetsutbyte** nämns av nästan alla projekt som både ett mål och en aktivitet. Praktiska exempel på gränsöverskridande samarbete är workshops på svensk och norsk sida med deltagare från både länderna, vilket ger möjlighet till erfarenhetsutbyte och inspiration om t.ex. hur man kan jobba med omställning till fossilfria transporter (*Green Drive Region*). Inom samma projekt har svenska projektparter fått lära sig av Norges elbilspolitik medan norska partner har fått ta del av svenska motparters kännedom inom bioekonomi. Projektet *Energismarte idrettsanlegg* hade kunskaps- och erfarenhetsutbyte baserad på likheter och skillnader mellan Sverige och Norge: Norge har fler tekniska lösningar medan Sverige har kommit längre på individnivå.

Ett annat exempel inom kunskaps- och erfarenhetsutbyte kommer från projektet *Smart Green Region* där energiföretagen har fått åka till det andra landet för att diskutera idéer och lösningar enkelt och öppet eftersom det inte finns samma konkurrenssituation som på lokal nivå i samma land. Det har lett till tillgång till finansiering, genomförande, kompetenser och goda idéer och i slutändan påskyndad installation av laddningsinfrastruktur.

Det finns också exempel där projekt kompletterar varandras **kompetenser**, som till exempel i projektet *Biologisk kulturarv* där Södertörns högskola (SE) jobbar med affärsmodeller medan NIBIO och

LSU (NO) har kompetens inom biologisk mångfald och kulturarv. Tillsammans nås en större målgrupp (bönder i sätebruk i Sverige och Norge) och en helhetslösning till målgruppen kan erbjudas.

I projektet *The Bioeconomy Region* skapades gränsöverskridande mervärden genom att Värmland (SE) besitter kompetens och resurser (näringsliv, kunskapsaktörer) inom skogsbaserade råvaror medan Akershus (NO) har framstående forskningsinstitutioner som kan vara med och bidra. Partners på båda sidor av gränsen kompletterar varandra bra i värdekedjan. Medan Norge har tillgång till vissa typer av testmiljöer har Sverige tillgång till andra. Medan styrkan i Sverige finns inom träkompetens besitter norska aktörer kompetens inom Paper and Pulp Production (PPP). Projektet har resultat i konkreta forskningssamarbeten mellan Karlstads universitet (SE) och NIBIO (NO).

Inom Bioraff projektet delas på **utrustning** som bara finns i Norge respektive Sverige.

4. Slutsatser och rekommendationer

Oxford Researchs uppdrag har handlat om att analysera i vilken utsträckning och hur miljö- och klimatprojekt bidrar till Sverige-Norge programmets målsättningar och om det finns ett mervärde i det gränsregionala samarbetet.

Utifrån mervärdesanalysen kan vi säga att det finns ett stort mervärde i att arbeta gränsöverskridande med dessa frågor framförallt för att Sverige och Norge delar samma natur- och kulturvärden i regionen, står inför liknande utmaningar i att skapa hållbar tillväxt samt kompletterar varandras kompetenser inom miljödriven näringslivsutveckling och innovation.

Utifrån projektanalysen ser vi att det finns få rena miljö- och klimatprojekt med uttalade mål samtidigt som programmet inte har miljö- och klimatrelaterade mål heller. Två av de åtta projekt som ingick i projektanalysen har som mål att skydda natur- och kulturvärden genom att höja kunskap. Projekten har inga explicita tillväxtmål men kopplar projektaktiviteterna till (besöks-)näringslivsutveckling för att nå sina miljömål.

Majoriteten av projekten vi tittat på i programanalysen (19 projekt) syftar till att främja hållbar tillväxt vilket är ett av programmets huvudmål. Intressant är att dessa projekt i stor utsträckning använder sig av miljö och klimat som verktyg, medel eller katalysator för att nå sina näringslivsutvecklings- och tillväxtmål. Detta gäller för projekt under alla insatsområden. Hållbar utveckling som ett av de tre horisontella kriterierna är en anledning till varför miljö och klimat vävs in i projektaktiviteterna. Flera projekt har miljö och klimat som strategisk handlingsgrund för att sedan skapa innovationer och näringslivsutveckling genom projektimplementeringen.

Det finns en stor potential i programmet och projekten att **använda sig mer explicit och analytiskt av miljö- och klimataspekter** för att främja hållbar utveckling och tillväxt i regionen. Det gäller att frilägga både miljö- och klimatrelaterade mål samt tillväxtmålen i projekten för att se kopplingarna. Att använda en **projektlogik** är ett verktyg för att göra det på ett systematiskt sätt. Figur 1 visar ett

utkast på en projektlogik för projektet *The Bioeconomy Region* och figur 2 för projektet *Biologiskt kulturarv*. Projektlogikerna består av utmaningar, målgrupp(er), aktiviteter samt utfalls- (direkt mätbar), resultats- och effektmål (vad resultaten har led till). Mallen fylls i med information från projektbeskrivningen och ska sedan diskuteras, verifieras med relevanta aktörer (t.ex. projektledare och -ägare) och ev. revideras. Detta är ett sätt att tydliggöra behoven och utmaningar som finns i området, om till exempel fler aktiviteter bör läggas till för att nå målen, om målen besvarar behoven och vilka eventuella (bi-) effekter som skapas. **Projektlogiken kan även bidra till att skapa medvetandet kring att projektet faktiskt kan jobba med båda spåren (miljö/klimat & tillväxt)** för att få en positiv effekt (till exempel miljödriven näringslivsutveckling).

Detta är inte bara intressant och relevant på projektnivå fast också för hela Sverige-Norge programmet. Programmet har incitament för att lyfta miljö respektive tillväxt samt verktyg för att öka medvetenhet bland projektledarna (till exempel genom utbildning av nya projektägare eller ett inspel på en projektträff).

Programmet skulle också kunna **använda sig mer strategisk av hållbarhetsaspekterna**⁷ och främja dessas implementering och framförallt integration i projektaktiviteterna. Flera respondenter önskar en mer tydlig definition av hållbarhetsaspekterna: Vad menas med hållbarhet? Hur definieras miljö och klimat i detta sammanhang? Vad finns för mål och när har målen uppnåtts? Tillväxtverket har publicerat en digital handbok för EU-projekt 2014–2020 i version 4.5⁸ som ska stödja arbetet med hållbarhetsaspekterna och som kan användas som lathund och/eller inspiration. Höjd kunskap kring hållbarhetsaspekterna bland sökande och projektägarna på svenska och norska sidan skulle påverka implementeringen positivt.

Dessutom krävs i detta sammanhang att programmet tydliggör hur och i vilken utsträckning hållbarhetsaspekterna ska användas: (1) i praktiskt genomförandet av projekten (dvs. i projektplan inklusive möten och kommunikation) och/eller (2) i själva projektaktiviteterna (dvs. hållbarhetsaspekterna som ett verktyg för att nå projektets och programmets mål). Programmet kan till exempel använda sig av Tillväxtverkets mallar (se ovan) eller programlogiken för att synliggöra de dimensionerna.

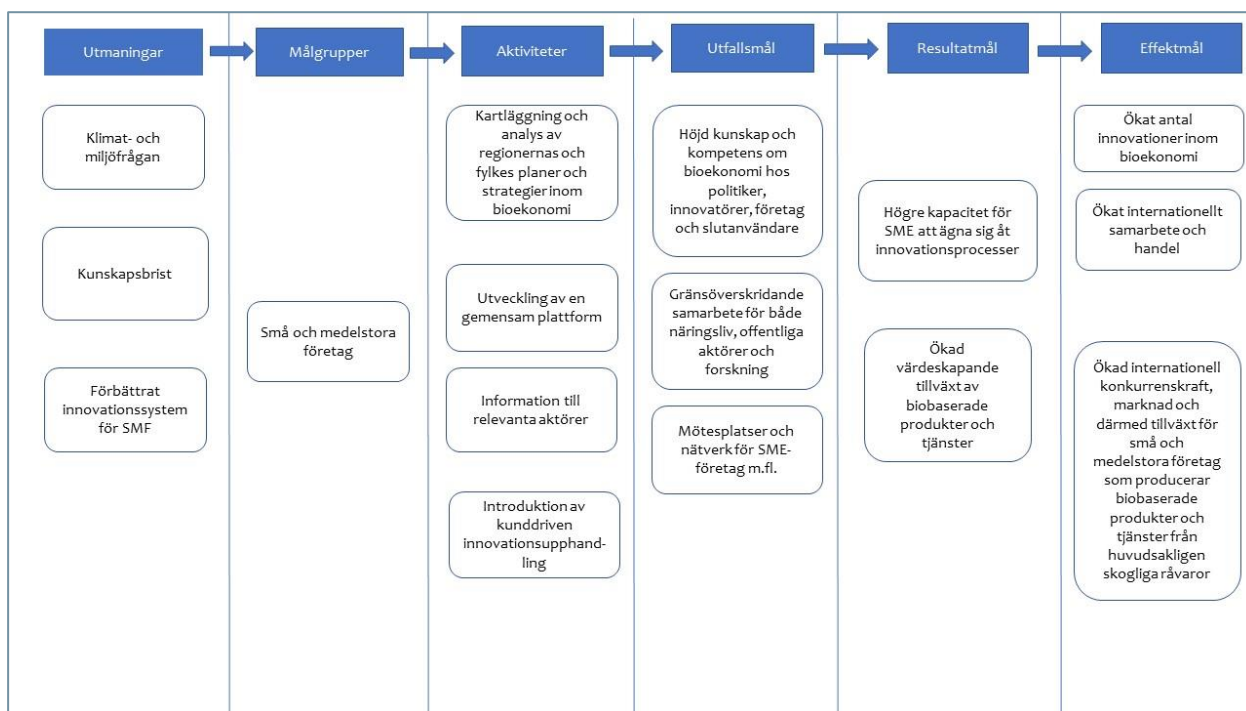
Om Sverige-Norge programmet bestämmer sig för att prioritera hållbar regional tillväxt även i framtiden så går det att hitta konkreta verktyg för att åstadkomma detta som till exempel: miljödriven näringslivsutveckling⁹.

⁷Horisontella kriterier eller övergripande principer kallas numera för hållbarhetsaspekter och innefattar: god miljö, jämställdhet samt lika möjligheter och icke-diskriminering.

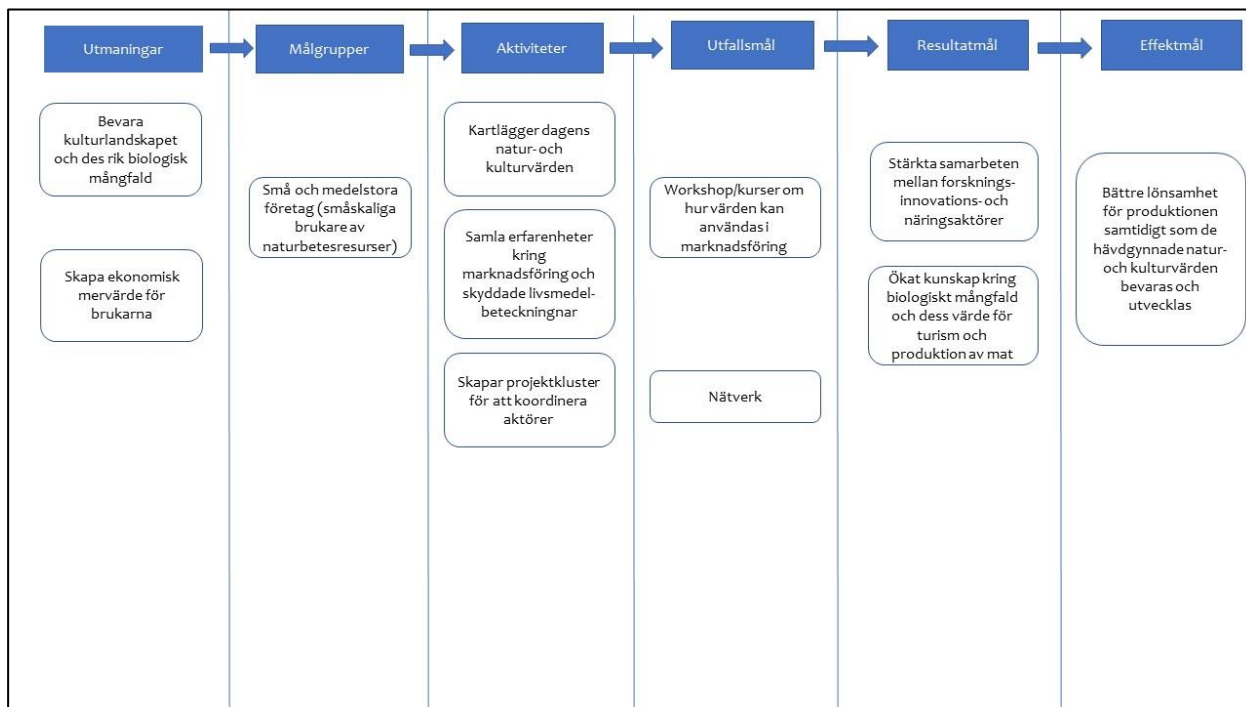
⁸<https://tillvaxtverket.se/vara-tjanster/guider-och-vagledningar/handbok-for-eu-projekt/tidigare-versioner-av-handbok-for-eu-projekt/tidigare-versioner/2018-08-30-version-4.5.html>

⁹<http://www.tillvaxtanalys.se/publikationer/pm/pm/2017-09-15-miljodrivnen-naringslivsutveckling.html>

Figur 1: Exempel på projektlogik för projektet The Bioeconomy Region.

Figur 2: Exempel på projektlogik för projektet Biologiskt kulturarv.

Bilagor

Bilaga 1: Intervjulist

<i>Utforskande intervjuer</i>	<i>Tidspunkt</i>
Förvaltande myndighet	18-maj-18
Geografiskt delområde (SE)	05-jun-18
Geografiskt delområde (SE)	04-jun-18
Geografiskt delområde (NO)	04-jun-18
Övervakningskommitté (SE)	15-jun-18
Övervakningskommitté (SE)	30-maj-18
Övervakningskommitté (SE)	12-jun-18
<i>Fördjupande intervjuer</i>	
The Bioeconomy Region (NO)	05-sep-18
Energismarte idrettsanlegg (SE)	22-aug-18
Biologisk kulturarv som bærekraftig verdiskaper (SE)	29-aug-18
Biologisk kulturarv som bærekraftig verdiskaper (NO)	13-sep-18
Bioraff - Mer av trä (SE)	05-sep-18
Smart Green Region Mid Scandinavia (SÖT) (NO)	05-sep-18
Fjällkunskap (SE & NO)	04-sep-18
Green Drive Region (SE)	16-aug-18
Green Drive Region (SE)	14-sep-18

DANMARK

Oxford Research A/S
Falkoner Allé 20
2000 Frederiksberg
Danmark
Tel: (+45) 3369 1369
office@oxfordresearch.dk

NORGE

Oxford Research AS
Østre Strandgate 1
4610 Kristiansand
Norge
Tel: (+47) 4000 5793
post@oxford.no

SVERIGE

Oxford Research AB
Norrländsgatan 11
103 93 Stockholm
Sverige
Tel: (+46) 08 240 700
office@oxfordresearch.se

FINLAND

Oxford Research Oy
Fredrikinkatu 61a
00100 Helsinki
Finland
www.oxfordresearch.fi
office@oxfordresearch.fi

BRUXELLES

Oxford Research
C/o ENSR
5. Rue Archimède
Box 4, 1000 Brussels
www.oxfordresearch.eu
office@oxfordresearch.eu

LATVIJA

Baltijas Konsultācijas, SIA
Vīlandes iela 6-1
LV-1010, Rīga, Latvija
Tel.: (+371) 67338804
info@balticconsulting.com
www.balticconsulting.com